

Hindersön

Riksintresse kulturmiljö, Luleå kommun

Länsstyrelsen
Norrbotten

Gistgårdar för torkning av nät.

Omslagsfoto: Betespräglad skogsmark.

Hindersön BD 48

Motivering

Landets nordligaste skärgårdsby med aktivt jordbruk, bebodd och brukad av fiskarbönder sedan medeltiden. Ön består av tre sammanvuxna öar och representerar skärgårdsbondens blandeekonomi och jordbrukets utveckling efter laga skiftet 1855. (Kust- och skärgårdsmiljö, skärgårdsby, fiskeläge, gistgårdar).

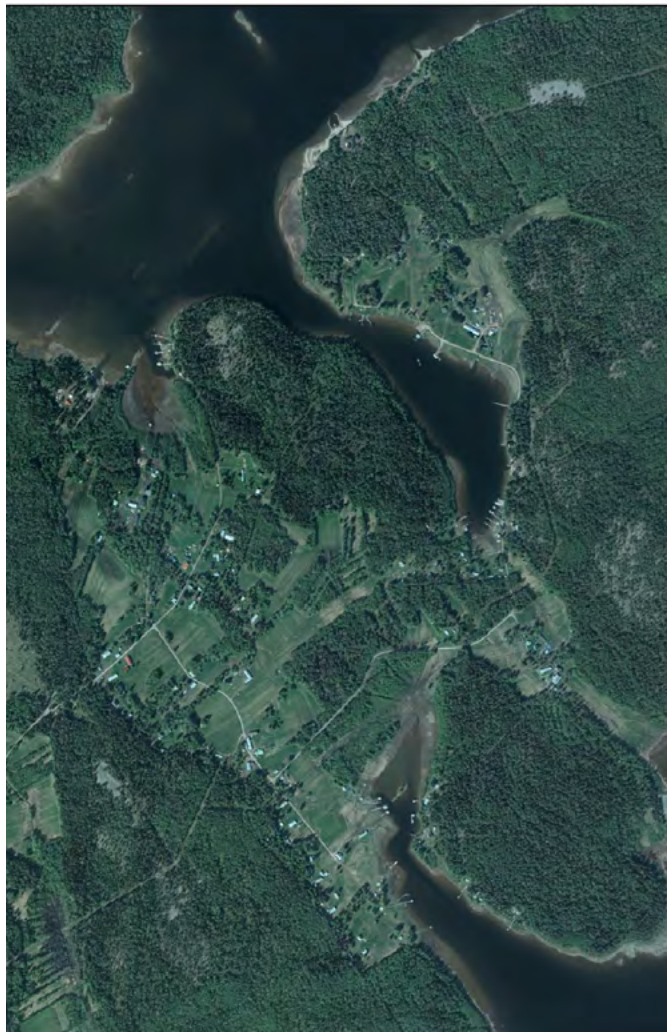
Historiskt sammanhang

I Bottenvikens skärgårdar finns en lång tradition av jordbruk som sträcker sig långt tillbaka i tiden. Skärgårdsjordbruket bestod framförallt av djurhållning i olika former, i kombination med fiske och säljakt, men började under 1800-talet alltmer inriktas på åkerbruk. Hinderösön är Norrbottens bästa exempel på skärgårdens jordbruksmiljöer. Bykärnan är anlagd på de lätta sedimentjordar som en gång varit havsvikar men nu binder samman de tre öarna till en. Vid laga skiftet 1855 fanns här åtta gårdar och vid förra sekelskiftet hade bykärnan förtätats med ytterligare ett tiotal gårdar. Det är också 1800-talet som i hög grad satt sin prägel på öns odlingslandskap.

Påtaglig skada på riksintresset kan uppstå t.ex. genom

- bystrukturen löses upp av nya, sammanhängande bebyggelseområden
- det ålderdomliga vägnätet breddas och rätas ut
- äldre gårdar i bykärnan rivs eller förvanskas genom okänsliga ombyggnader, avvikande material etc.
- jordbrukets ekonomibyggnader rivs eller förfaller
- det småbrutna odlingslandskapet och den betespräglade skogsmarken, växer igen, bebyggs eller rationaliseras så att spåren av det traditionella jordbruket raderas ut
- bykärnans fiskehamnar med sjöbodan byggda i traditionell form överges eller blir kraftigt moderniserade och/eller omvandlas till stugor.

Riksintressets uttryck

Bystrukturen med gårdslägen utspridda i odlingslandskapet där smala grusvägar sträcker nära inpå eller genom gårdarna speglar det tidiga 1900-talets landsbygd, före bilsamhällets genombrott.

Fiskehamnarna i skyddade vikar med sjöbodarna i vattenlinjen med långa gångbryggor mot land. Ett fåtal äldre, timrade bodar av traditionell bottnisk typ med utkragade loft finns ännu kvar. Den ålderdomliga, formen har behållits även i bodar byggda med modern teknik, trots att formen i sig bygger på timringsteknikens förutsättningar.

Gårdar från tidigt 1900-tal med bostadshus med kompakta byggnadsvolymer och ofta med brutet tak. Dessa gårdar representerar jordbrukets utveckling efter laga skiftet 1855.

De kvarvarande gistgårdarna där näten torkades.

Det småbrutna odlingslandskapet med åkerflikar, stora odlingsrösen, beteshagar, stenmurar och ett fåtal lador tillsammans med betespräglade skogspartier. Jordbrukets roll som del i en blandeekonomi har gjort att ålderdomliga drag lever kvar i landskapet, som formats av traditionell boskapsskötsel med djur på bete.

Gårdar grupperade i öppen fyrkant som karaktäriseras av 1700- och 1800-talens timmerbyggnande med månghus-system och traditionellt långsmala bostadshus med träfasader under flacka sadeltak och snickerier som betonar fönster, knutar och entréer. Foto nedersta bilden: Agneta Engström Norrbottens museum, copyright Norrbottens museum.

En mångfald av timrade ekonomibyggnader – låga röda ladugårdslängor, loftbodar, små sommarladugårdar, och enstaka lador. Foto: Bengt Hedberg, Naturproduktion.

Kartan visar riksintressets avgränsning. Karta: Lantmäteriet.

Om riksintressen för kulturmiljövård

Bestämmelser om riksintressen för kulturmiljövård finns i Miljöbalken 3 kap 6 §. Det är Riksantikvarieämbetet som tar beslut om att ett område är riksintresse för kulturmiljö.

Områden av riksintresse prövas i ärenden som handlar om ny eller ändrad markanvändning, som bygglov och detaljplanläggning, vid väg och järnvägsbyggen, i ärenden som gäller vindkraft, gruvbrytning m.m.

En kulturmiljö av riksintresse är ett område som tydligare än andra speglar en epok eller betydelsefull historisk samhällsprocess.

Riksintresseområden kan tåla olika typer av förändringar. Gränsen för vad som tillåtet går vid "påtaglig skada".

Påtaglig skada uppstår när upplevelsen av det historiska sammanhang, eller den epok som miljön representerar, blir kraftigt störd eller försvinner. Påtaglig skada kan även uppstå till följd av åtgärder som sker utanför områdets gräns.

Foto: Länsstyrelsen i Norrbottens län om inte annat anges

Tillsammans för Norrbottens bästa

lansstyrelsen.se/norrboten

Länsstyrelsen
Norrbotten